

Bannlyst

Bannlyst

efter Selma Lagerlöf

Personerna:

Joel Elversson på skäret
Thala, hans hustru
Sven Elversson Springfield, deras son
Ung-Joel, deras andre son
Prästen Edvard Rhånge
Olaus från Fårön
Corfitzson från Fiskebäck
Bertil från Strömsundet
Tomas från Iggenäs
Rasmusson
Hjelmfeldt
Magistraten
en fångvaktare
Fången Julius Martin Lamprecht, mördare
Rut Hjördis, hans dotter
Pastorskan Sigrun Rhånge
Lotta Hedman
Tre sjömän
Styrman

samt Församlingsfolk

Handlingen utspelar sig före och under första världskriget
i Bohuslän och Dalsland.

Copyright © Christian Lanciai 2007

Akt I scen 1. Stugan på skäret.

Joel Det står i tidningen om det.
Thala Om vad?
Joel Nordpolsfararna.
Thala De utstår alltid världens hårdaste strapatser, och så hyllas de som nationalhjältar när de kommer hem bara för att de överlevt, medan de som dukade under är helt bortglömda.
Joel Han är nämnd bland dem.
Thala Vem?
Joel Sven Elversson Springfield.
Thala Men det är ju vår son.
Joel Ja, det är vår son.
Thala Firad som hjälte i England?
Joel Ja, till en början. Men här står mer.
Thala Berätta.

Joel Det blir svårt att berätta. De firades som hjältar i tre dagar, men sedan kom onda sanningar fram, och alla dörrar stängdes.

Thala Vad hade de gjort?

Joel I stället för att firas började de lynchas. Till slut kunde de inte visa sig öppet mer.

Thala Vad hade de gjort?

Joel En tragedi. En kamrat dog, och de överlevande led svår hungersnöd. De hade inget val. De skar upp kamraten.

Thala Nöden har ingen lag.

Joel Ja, det vet vi, men för engelsmännen är det oacceptabelt. Jag fick tidningen av prästen idag. Han kommer hit senare. Han hoppades jag skulle kunna lindra chocken för dig.

Thala Låt honom stanna i England. Han valde ju sina styvföräldrar själv. Hans styvmor, som tog honom ifrån oss för att göra honom till en bemärkt gentleman, tar säkert väl hand om honom. Vi vill inte ha hem någon livs levande kannibal. Har han inte hört av sig på sjutton år kan han förbli därhän.

Joel Just så hårt var även styvmoderns hjärta. Hon vägrade se honom, och fadern gav honom ett brev med bifogad pistol.

Thala Du menar att...?

Joel Hans styvföräldrars budskap gick inte att missförstå.

Thala Menar du, att han skjutit sig?

Joel Så grymt kan ett modershjärta vara, till och med när det gäller hennes egen son, om han ådragit sig vanära.

Thala Det får inte vara sant! Min son! Jag fick aldrig återse honom!

Joel Här kommer visst prästen nu.

Thala Han är åtföljd av en annan yngre man.

Prästen (kommer in) Joel, jag hoppas du har lyckats förbereda din hustru.

Thala Jag känner igen honom. Joel, du har ljugit!

Joel Ditt hjärta höll på att bli lika hårt som styvmoderns. Förlåt att jag måste mjuka upp det litet.

Thala Min son! (flyger i den unge mannens armar)

Sven Mor, det är över nu. Förlåt att jag inte hört av mig på sjutton år. Det gällde karriären. De gjorde allt för mig, och när jag gjort mitt yttersta för att hedra dem tog de allt ifrån mig. Jag har ingenting kvar utom min vanära.

Thala Min son, du har sannerligen rätt. Det är över nu. Jag tror att det svåra har gått fram över dig bara för att vi skulle få dig tillbaka. Du är återbördad till livet och till din moder efter att jag trodde att du var död. Detta är för mig ett lika stort mirakel, om inte större, som när du föddes.

Sven Jag känner mig som en förlorad son.

Joel Tvärtom, min pojke. Du är återkommen. Vad som behövdes mest av allt här på gården var en ung stark man, honom har vi fått, och honom ämnar vi behålla.

Sven Tack, far.

Thala Men vad står vi här och lipar för. Jag måste genast sätta på kaffet. Pastorn stannar väl på en kopp kaffe?

Prästen Så gärna. Detta är ju något av en högtidsstund.

Joel Får jag fråga pastorn, hur många känner till att Sven är återkommen?

Prästen Du vet hur det fungerar här på öarna, Joel. Alla vet allt genast.

Joel Jag är rädd att denna sensation för oss knappast kommer att lämna Sven i fred.

Prästen Var beredd, Joel, på attacker. Med sitt rykte som nått ända hit med tidningen är Sven kanske ännu mera sårbar här än i London, då detta är hans hemtrakt.

Sven Var inte orolig, far. Har jag kommit levande hem från den vita frusna öknens kölddöd och hungersnöd lär jag även klara nya prövningar.

Thala Blev du illa förföljd i England?

Sven Jag var inte ensam. Hela expeditionen fick gå under jorden och försvinna när det kom fram. Det har ju aldrig hänt förut. Vinterhavsstrapatser har drivit folk till vilken gräslig död och vilket vansinne som helst men aldrig tidigare till kannibalism, åtminstone inte i vår moderna tid. Det var för extremt för att någonsin kunna tolereras, och värst kände vi det själva efteråt. Men det svåraste var ändå att bli förnekad och vägrad hemkomst av ens egna fosterföräldrar, som gett mig hela min karriär och utbildning och allt.

Prästen Du hade tur som hade dina riktiga föräldrar kvar.

Sven Jag fruktade att bli bemött av dem på samma sätt.

Joel Det hängde på ett hår, Sven.

Thala Kom in nu, så dricker vi kaffe. Äntligen har vi ju något att fira!

Scen 2. I kyrkan. Prästen predikar.

Prästen (drar djupt efter andan innan han börjar, för att samla sig) Du skall icke ljuga, säger Bibeln, men man kan inte alltid ta den heliga skrift bokstavligt, ty det finns vita lögner, som kan rädda liv. Det finns alltid undantag från alla regler och lagar, varje fall är individuellt, och den högsta orättvisan är att skära alla över en kam, dra förhastade slutsatser och vara kategorisk. Vi har här ibland oss en ung man som räddats från döden två gånger, första gången genom ett brott, andra gången genom en lögn. Hade han avstått från brottet hade han inte överlevt, och hade lögnen inte levererats hade han inte kunnat komma hem. Vi vet alla vad han har gjort, men vi har ingen rätt att låta våra fördomar döma honom.

Thala (reser sig) Varför pekar pastorn ut oss inför hela församlingen mitt i kyrkan? Är det inte nog med att alla på öarna redan förtalar oss?

Prästen Med respekt, Thala, men just för att Sven vågar komma med in i kyrkan måste jag förklara för allmänheten varför hans närvaro här är berättigad.

Thala Ni försvarar honom mot alla outtalade anklagelser, men förstår ni då inte att detta bara måste öka anklagelserna, pratet, ryktet och fördomarna? Har ni ingen anständighet och känsla för nödvändigheten av diskretion i er egen kyrka?

Prästen Thala, jag... *(kommer av sig)*

Thala Kom, Sven. Vi har ingenting här att göra. I denna kyrka blev jag döpt och konfirmerad och kommer jag att jordfästas, men fram till den dagen har jag ingenting mer att göra här. Vad ni just har gjort här, pastorn, är att bekräfta hur bannlysta vi är från den mänskliga gemenskapen för Svens olyckas skull! Kom, Joel! Vi hör inte hemma här. *(tågar upprörd ut med Sven. Joel följer med dem. Folket börjar surra.)*

Prästen Det var verkligen inte meningen. Jag hade avsett motsatsen.

Olaus från Fårön Saken är mycket enkel, pastorn. Genom att föra saken på tal har ni fått hela Elverssonska familjen att bekänna sig skyldiga till Svens brott. Pastorn har gjort rätt. Nu har det bekräftats inför alla.

Prästen Ni har som vanligt fullständigt missförstått min predikan. Nog av. Jag säger inget mer. Gudstjänsten fortsätter som vanligt. *(lämnar uppbragt predikstolen, medan folket fortsätter sladdra.)*

Scen 3. Som scen 1.

Sven Pastorn menade bara väl, mor.

Thala Så dum får man inte vara, inte ens som präst! Hittar man ett getingbo lämnar man det i fred om man vill vara i fred för getingarna! Man går inte dit och petar i det!

Joel Du har rätt, Thala. Men gjort är gjort och kan inte göras ogjort. Vi får leva med det, och allt går över.

Thala Ingen storm går över förrän den först har stormat färdigt.

Joel Jag går ut och ser till korna. (*går ut*)

Thala Den där prästen! Nog har han varit dum ibland, men aldrig har han varit så klumpig!

Sven Låt det vara, mor. Alla visste ju om det i alla fall.

Thala Ja, men nu har det blivit sak av det! Sår helas bara genom att man lämnar dem i fred! Prästen rev upp allt!

(*Ung-Joel kommer in.*)

Ung-Joel Förlåt mig mor, men jag kunde inte stoppa dem.

Sven Lillebror! Vad är det?

(*De fem rötäggen kommer in.*)

Olaus Hej, Sven! Vi tänkte vi skulle få dig med oss på en liten tur!

Thala Ni är berusade! Ut med er!

Sven (lugnt) Vad är det ni vill?

Olaus Vi hittade en så läcker orm på vägen, en vacker stendöd snok men helt intakt. Du är ju van vid att äta äckliga döda saker. Vi tänkte du skulle visa oss hur man bär sig åt.

Thala Ung-Joel, varför har du tagit hit dem?

Ung-Joel De tvingade mig till lots mellan skären.

Corfitzson (berusad) Kom med nu, Sven. Det är bara roligt.

Sven Ni kan inte tvinga mig till vad jag inte vill. Ni kan med våld tvinga mig med er, och ni kan slå ihjäl mig för att jag vägrar äta död snok, men ni kan inte få mig att dela ert vansinne.

Thala Du går inte med dem, Sven! Den där Olaus från Fårön är skyldig till barnamord. Han övergav sin fästekvinna när hon som mest behövde honom!

Olaus Tig, käring!

Thala Och det där är Corfitzson från Fiskebäck. Han är känd för att ha anlagt eld i sin egen ladugård så att alla djuren brann inne, bara för att få ut försäkringen!

Corfitzson Täpp till käften på henne!

Thala Och det där är Bertil från Strömsundet. Han gödde ihjäl sin farmor, som inte levde i två veckor efter att hon gett honom sin stuga! Och Tomas från Iggenäs har inte gjort annat än stulit fisk från andras garn! Och de två fullaste äggen där, Rasmusson och Hjelmfeldt, dricker alltid upp sina förtjänster och låter hustru och barn svälta!

Olaus Nog nu! Kom med!

Sven Aldrig!

Thala Och vet du vem den sista är? Det är din egen bror Ung-Joel, som lät sina gamla föräldrar slita ensamma här ute på skäret. I årtal har vi bett om hans hjälp, men han har aldrig mer känts vid oss!

Corfitzson Du kan inte ställa upp mot sex starka karlar, Sven. Kom med nu bara ska vi ha roligt!

(*Dörren slås upp och Joel kommer in.*)

Joel Vad gör ni här? Vad vill ni?

Olaus Ur vägen, gubbe. Vi ska bara ta Sven med oss på en liten lusttur med smakprov.

Corfitzson Han är ju inte van vid hummer och marulk, så han måste få pröva på bättre saker.

Olaus Vi tar Sven med oss, käring, och det blir bara värre om du bråkar! Han måste genomgå provet! Annars har han inget här bland anständigt folk på öarna att göra!

Sven Ung-Joel! Slå upp dörren till förstugan!

(Ung-Joel lyder reflexmässigt, Sven ger sig tveklöst på Olaus och kastar ut honom. Det allmänna slagsmålet bryter ut när Ung-Joel tar broderns parti. Sven slänger ut Corfitzson. Snart följer de andra tre efter.)

Sven (klappar av händerna) Välkommen in i familjen, lillebror. *(kramar om honom)*

Ung-Joel Det gjorde du bra. Du måste lära mig det greppet.

Sven Där jag har varit tvingades vi slåss med isbjörnar. De här fyllisarna var rena patrasket.

Joel Min son, jag är förundrad. Jag visste inte att du var en sådan slagskämpe. Här har du gått i veckor och deppat i dyster underdånighet som en martyr. Varför har du aldrig sagt ifrån tidigare?

Sven Far, ingen äcklas mer vid vad jag gjort än jag själv. Jag ville inte komma tillbaka. Jag ville inte leva. Vi var alla galna där uppe och visste inte vad vi gjorde. Vi var värre än djur. Mitt straff blev att tvingas fortsätta leva, och jag tog det på mig med föresatsen att lida vad vårt brott än skulle medföra. Jag har gjort det hittills, men när tarvliga fyllon ger sig på dig och mor går det för långt. De får håna mig men inte er.

Joel Det är bra, min pojke. Välkommen tillbaka, Ung-Joel. Jag hoppas du stannar. Sven kan behöva hjälp här med arbetet.

Ung-Joel Åtminstone över natten, far. Ursäkta att jag tog hit dem.

Thala De tvingade dig. Annars hade du aldrig gjort det.

Joel Sätt på kaffet, mor. Vi har ännu en återkommen son att fira.

Akt II scen 1. I fängelset.

Magistraten Det är ett mycket knepigt fall. Han är hur skyldig som helst men vägrar att erkänna dubbelmordet. Och det värsta är att vi saknar bindande bevis. Vi måste släppa honom fri även om vi kan uppehålla processen genom överklaganden i ett år. Och så fort han går fri går han ut och mördar igen och fortsätter komma undan med det. Jag känner den typen. Och ni påstår att ni har med er en man som kan få honom att bekänna?

Prästen En mycket märkvärdig man. Ni har säkert hört talas om honom, Sven Elversson från Grimsö. Sedan han kom hem från nordpolsexpeditionen med bara vanära i bagaget har han samtidigt som han fått heta människoätare gått från klarhet till klarhet. Ett gäng unga oduglingar ville ha med honom till sjöss för sillfisket. Deras båt hade aldrig tidigare lyckats med fiske, men Sven Elversson fick allting att fungera ombord och gjorde alla odågorna till bättre fungerande människor, så att deras vinst blev riklig och de förvånade sina hustrur med att inte supa upp pengarna, så att de nästan önskade sina tidigare odågor tillbaka igen.

Magistraten Vad mer har han gjort?

Prästen Han har blivit något av en skärgårdens kurator, men hans största insats var byggandet av den nya skolan. Han åstadkom ett solitt timmerbygge på granitgrund och tänkte på alla detaljer i organiserandet av skolsalarna till barnens fromma.

Magistraten Var det inte den skolan som brann ner?

Prästen Det var en ren olycka. Jag kan inte tänka mig att någon skulle ha bränt ner den bara för att Sven Elversson hade byggt den.

Magistraten Sådan är tyvärr människan, och vi har ett praktexempel där inne i cellen. Får vi se på den där Sven Elversson.

Prästen (stiger upp och öppnar dörren) Stig in, Sven Elversson. (Denne stiger in.)

Magistraten Jag har hört mycket om er. Tror ni verkligen att ni kan få mördaren att stå för vad han gjort?

Sven Bara om ni misslyckas.

Magistraten Jag är rädd att jag måste göra det. Han är hal och slipad som en ål. Det sista jag kan göra är att ge honom mitt ultimatum.

Sven Låt oss gå in till honom och få det gjort.

Prästen Ja. Det är hög tid.

Magistraten Bra. Ni ska få se hur omöjlig han är. Det är en mycket olustig affär.

(till fångvaktaren) Får vi be er låsa upp för oss till fången. *(Fångvaktaren gör så, och sällskapet kommer in till fången. Sven håller sig diskret i bakgrunden.)*

fången Nå, domaren, hur känns det inför att jag snart måste bli fri?

Magistraten Det är inte så säkert. Jag har inte kommit hit för att prata bort tiden då jag vet hur omöjlig du är. Du har att kort och gott svara på tre frågor skriftligt. Du får bara en dag på dig.

Fången Har jag inte svarat på frågorna förut?

Magistraten Du måste göra det skriftligt.

Fången (uttråkad) Nå, vad är det då för frågor?

Magistraten Ett. Erkänner undertecknad, Julius Martin Lamprecht, att han mördat torparen Jonas Mikaelsson med ett yxhugg natten till den 13 februari 1909?

Två. Erkänner undertecknad Julius Martin Lamprecht, att han mördat torparhustrun Brita Gustava Mikaelsson med ett yxhugg natten till den 13 februari 1909?

Tre. Erkänner undertecknad, Julius Martin Lamprecht, att han visste att de båda makarna hade en sparbanksbok med 200 kronor inestående, och att det var därför han begick mordet?

Fången Här erkänns ingenting. Ni kan gå hem och lägga er. Jag är oskyldig. Här har ni bara som vanligt slösat bort er tid.

Magistraten Jag lämnar pappret här för ert undertecknande. Som jag ständigt upprepat, en bekännelse kan lindra straffet för er.

Fången Vilket straff? Jag förtjänar inget straff. Fattar ni inte att jag går fri?

Magistraten (till prästen) Som jag sade, ett hopplöst fall.

Prästen Kom. Låt oss lämna ärendet till högre behandling.

(Magistraten och prästen går.)

fången (ser att Elversson är kvar) Vem är du?

Sven Ingen särskild.

Fången Vad gör du här då?

Sven Ingenting. Men jag tänkte prata en smula med dig.

Fången Om vad då?

Sven Om vad du har gjort.

Fången Var inte löjlig. Jag har inte gjort något.

Sven Du vet mycket väl vad du har gjort. Vad du inte vet är att vi samlat ihop 5000 kronor för dig som du får om du skriver på den där bekännelsen.

Fången Fem tusen kronor?

Sven Ja. Vi vill ha dig i fängelse. Vi vill inte att du går ut och mördar igen.

Fången Och vad har jag för glädje av fem tusen kronor om jag sitter i fängelse?

Sven Du har en dotter, och du vet att hon har det så dåligt ställt att hon måste sälja sig.

Fången Vad är detta? Ett mutförsök eller utpressning?

Sven Ingendera. Bara ett vänligt övertalningsförsök. I stället för att gå ut och mörda igen kan du göra en god gärning och din dotter till en lycklig människa på rätt sida om livet. Alternativet, Martin, är att du fastnar i fängelset ändå men på livstid. Med en bekännelse kan du komma ut igen. Och även om du blir frikänd i

brist på bevis kan det dröja ett år. Och då får du inga fem tusen kronor att kunna hjälpa din dotter med, som då måste långsamt men säkert gå under.

Fången Det kallar jag utpressning.

Sven Och jag kallar det att förelägga dig fakta. Valet är ditt. Din bekännelse, och din dotter är räddad. Annars vet du vad som väntar dig och henne.

Fången (kallt) Jag skriver under på ett villkor.

Sven Låt höra.

Fången Att du gifter dig med henne. Du är en bra man, och hon blir aldrig stadgad utan man.

Sven Jag har aldrig sett henne, och hon vet inte vem jag är.

Fången Det är mitt villkor.

Sven Det gamla paret du mördade var släktingar till mig. Vi gör vad som helst för att du inte ska gå fri och mörda igen.

Fången Jag har inte mördat. Gift dig då med min dotter.

Sven Nåväl, kör till.

Fången (jublande) Bravo! Ge mig pappret! (*skriver snabbt under alla tre frågorna*) Så! Nu är det gjort!

Sven (ser pappret) Men du har ju svarat nej på alla tre frågorna.

Fången Avtalet var att jag skulle skriva under, inte *vad* jag skulle skriva under. Och du måste hålla ditt ord och bli min svärson och ge mig de fem tusen kronorna medan jag går fri!

Sven Martin, dessa väggar har öron, och poliserna hör varje ord du säger. Jag var själv där och såg de misshandlade liken av mina avlägsna släktingar. Jag borde ha förstått vilken hopplös usling ni var och aldrig startat en insamling för er medellösa dotter. Jag hade ju sett hur ni ställt till de döda. Men varför skulle ni dessutom sticka ut ögonen på dem?

Fången Stack jag ut ögonen på dem? Det gjorde jag inte alls! Det måste någon annan ha gjort! När jag gick därifrån...

Magistraten (öppnar celldörren) Tack, Sven Elversson, det räcker. Han har gjort bort sig. Två vittnen har hört vad han har sagt, och det är allt vad vi behöver.

Prästen Väl gjort, Sven Elversson.

Sven Tack, Martin, för din bekännelse. Jag visste nog hur jag skulle få bukt med dig, men det krävdes mycket tålmod, men en sådan som jag kan vänta länge. Nu får du åtminstone bättre villkor.

Fången Du lurade mig! Jag har ingenting sagt!

Sven Nej, Martin, du lurade mig. Minns, att jag nu måste gifta mig med din dotter, om hon alls vill ha mig med alla sina pengar. (*går ut. Magistraten och prästen tar hand om den förkrossade fången.*)

Fången Jag har ingenting sagt! Jag har ingenting sagt!

Scen 2. I prästgården.

Sigrun Jag är så glad att du kom hit. Du anar inte hur jag har haft det.

Lotta Jag blev så förvånad när du mötte mig med tårar. Jag trodde någon hade dött.

Sigrun Det var tårar av glädje över att se dig. Men samtidigt har verkligen någon dött här.

Lotta Vem då?

Sigrun Jag själv.

Lotta Jag såg syner, Sigrun. Det var delvis därför jag kände att jag måste komma hit. En del av vägen hade jag en så mystisk reskamrat. När jag berättade om dig och mina syner om dig kände han igen dig och visste han vem jag talade om, men han anade inte att du led så svårt, men jag kände det på mig.

Sigrun Vem var det?
Lotta När jag började se syner om honom och berättade vad jag såg försvann han.
Sigrun Vad såg du?
Lotta Köld och snö. Hundslädar och levande lik. Rena helvetet men på jorden och lika djupfrost och skoningslöst som Dantes helvete.
Sigrun Då var det Sven Elversson du träffade.
Lotta Har han varit där?
Sigrun I helvetet?
Lotta Nej, i världen där det bara finns död.
Sigrun Ja, han har varit där och sett det.
Lotta Det får du berätta om sedan. Berätta nu om ditt eget helvete. Är det din man?
Sigrun Vad annars?
Lotta Ja, här är rena paradiset. Är han en tyrann?
Sigrun Nej, han är bara svartsjuk.
Lotta Då är det ännu värre.
Sigrun Kan det bli värre?
Lotta Det kan alltid bli ännu värre. Vad gör han?
Sigrun Jag gör ingen nytta här i prästgården. Jag bara går och dräller. Jag ville så gärna göra gott, och så pågår det ett världskrig ute i världen, och jag kan ingenting göra. Hit kom en gång en sårad patient, och min man höll på att slå ihjäl honom bara för att jag brydde mig om honom.
Lotta Är han då förmögen till våld?
Sigrun Jag är rädd för det. Han är en dubbelnatur. Den ena sidan visar traktens mest exemplariska man, ett ideal för alla att följa, medan den andra är en oberäknelig avgrund av vildhet och helt otyglade primitiva instinkter, som hos ett djur.
Lotta Men han är ju präst.
Sigrun Även Martin Luther var ansatt av djävulen.
Lotta Vad hände med patienten? Kom han undan?
Sigrun Han kunde inte stanna här. Vi måste i smyg få honom härifrån utan att min man märkte det.
Lotta Du måste göra något, Sigrun. Så här kan det inte fortsätta.
Sigrun Jag vet. Därför är jag så glad åt att du kom.
(Den sjuka kommer plötsligt in, vacklar in några steg, faller på knä på golvet och sträcker fram händerna.)
den sjuka Finns det någon här som kan hjälpa mig? Jag är så sjuk! Det brinner i hela kroppen!
Sigrun *(reagerar genast)* Kom här! Kom med mig in i ljuset, så vi kan få se på er.
Lotta *(alarmerad)* Rör henne inte, Sigrun!
Sigrun För sent. *(har tagit hand om den sjuka och för fram henne i ljuset. Hon har gräsliga utslag överallt.)* Lotta, vad är detta?
Lotta Hon måste genast i säng. Hon kan redan vara döende.
Sigrun Men vad är det?
Lotta Lägg henne här. *(De lägger henne på en soffa.)* Vi måste få av henne kläderna. Allt måste brännas.
Sigrun Vad är det?
Lotta Smittkoppor.
Sigrun Gode Gud! Är vi smittade?
Lotta Med största sannolikhet.
Sigrun *(tar desto beslutsammare hand om den sjuka)* Drick, min vän! Vem är du?
Den sjuka *(spottar ut vattnet, kan inte svara, kan inte svälja.)*
Lotta Hennes kläder är inte precis dåliga men mycket slitna. Hon måste ha vandrat långa vägar i snön. Hon har kanske förvirrat sig, och så såg hon ljusen från prästgården.

Sigrun Om det ändå var jag som låg där. Då skulle jag inte ha långt kvar, och jag skulle snart vara fri att få flyga vart jag ville...

Den sjuka (rosslande) Jag är inte redo att dö. Jag ville inte smitta ner min man. Han var för god för mig. Därför gav jag mig iväg. Men jag vill inte dö! (*dör*)

Sigrun Hur orättvist livet kan vara. Och allt jag vill är att dö.

Lotta Sigrun, detta kan vara en lösning på ditt problem.

Sigrun Hur menar du?

Lotta Din man har varit borta i veckor. Ingen vet vem denna döda är, men fränsett det förstörda utseendet kunde hon vara du. Låt henne ta din plats, och ge dig iväg!

Sigrun Det skulle aldrig gå.

Lotta Varför inte? Det är ett gyllne tillfälle, som sänt av Gud! Jag kommer med dig! Vi kan ju båda ändå vara smittade! Vad har du att förlora? Bara ett misslyckat liv!

Sigrun (begrundande) Du har rätt. Hela mitt liv med honom har ändå bara varit lögner. Han klarar sig kanske rentav bättre utan mig.

(*Det klappar tungt på dörren.*)

Bara det inte är han! (*omfamnar Lotta förskräckt, när skärsliparen stiger in.*)

Skärsliparen Jag jagar min hustru. Är hon här?

Sigrun (hämtar sig, visar den döda) Är det er hustru?

Skärsliparen (tar av sig hatten) Herren sig förbarme!

Sigrun Vi kunde tyvärr inte hjälpa henne. Hon kom hit bara för att dö.

Skärsliparen Jag fruktade det värsta. Jag har jagat henne i veckor. Hon sprang hemifrån i feberyrsel när hon trodde hon fått kopporna. Jag försökte spåra henne, men det var svårt i snöyran. Nu har jag funnit henne, men hon står redan lik. Stackars lilla söta Rut Hjördis! (*lipar med hatten i hand*)

(*Lotta och Sigrun ser på varandra.*)

Lotta Är ni här med häst och vagn?

Skärsliparen Ja.

Lotta Ni kan hjälpa oss.

Skärsliparen Med vad?

Sigrun (fattar) Ni kan rädda oss till livet.

Skärsliparen Hur?

Sigrun Lämna er hustru här. Prästen tar hand om henne. När han kommer hem tror han att det är jag, ty jag har alltid varit sjuklig. Jag måste lämna honom.

Skärsliparen Och min hustru?

Lotta Hon får en kristligare begravning som prästens fru än som er hustru.

Skärsliparen Men det är ju bedrägeri!

Sigrun Min man var alltid en vän av vita lögner, och detta bedrägeri skulle mer än rädda ett liv. Ni kan efteråt bekräfta att ni kom hit och fann mig död. Ingen behöver någonsin få veta något om vad som hände er hustru.

Skärsliparen Hatar ni er man så hjärtligt?

Sigrun Nej, jag älskar honom så djupt.

Skärsliparen Ni var alltid övertygande, pastorskan. Alla har alltid hållit av er, medan pastorn ständigt har blivit svårare sedan han brännmärkte Sven Elversson i sin kyrka. Sedan dess har det inte varit mycket med honom som predikant, medan Sven Elversson har hjälpt alla. Därför vill jag hjälpa er. Vi bör väl ge oss av genast?

Lotta Ja, utan en sekunds dröjsmål!

Skärsliparen Var medvetna om, att jag kan vara smittad.

Sigrun Vi också.

Skärsliparen Då jämnar det ut sig. Kom! Ni behöver försprång!

Lotta (tvekar) Jag stannar här och städar upp. Det blir bättre så. Den dödas kläder måste brännas, och hon måste bära dina kläder, Sigrun. Det är bäst så. Som jag

kallades hit av försynen för att hjälpa dig är jag nu kallad att stanna här. Jag ska förklara allt för pastorn när han kommer.

Sigrun Det blir omedelbar jordfästning och karantän för hela prästgården. All smitta måste rökas ut.

Lotta Lämna det åt mig. Res till din frihet och börja ett nytt liv. Det gamla var inte värdigt dig.

Sigrun (omfamnar henne) Farväl, Lotta. Tack för att du kom.

Lotta Jag råkade komma i grevens tid.

Skärsliparen Kom igen nu. Vi har ingen tid att förlora. Jag vet precis vart jag skall föra er.

Sigrun Vart då?

Skärsliparen Till Sven Elversson i Dalsland. Kom nu. *(De går.)*

Lotta (ensam kvar med liket) Prästen skall ändå aldrig fatta något. Det är lika bra att jag gör arbetet desto grundligare för det. *(börjar städa undan alla spår)*

Scen 3.

Sigrun Vart har du fört mig?

Skärsliparen Detta är Sven Elverssons tiggargård i Dalsland, där han tar hand om sina gamla föräldrar, hemlösa, luffare och tiggare.

Sigrun Sven Elversson?

Skärsliparen Ja.

Sigrun Vet han om det?

Skärsliparen Nej.

Sigrun Varför har du fört mig hit?

Skärsliparen Därför att min hustru var hans hustru.

Joel (kommer ut, gammal och stapplande) Rut, är det du?

Sigrun Detta måste vara gamle Joel.

Skärsliparen Låt honom tro att du är Rut tills vidare. Det är bäst så.

Joel Tack för att du kom tillbaka.

Sigrun Det är bara tillfälligt.

Joel Hela evigheten är bara en tillfällighet, mitt barn. Jag ska säga till Sven. *(går bort igen)*

Skärsliparen Har du träffat Sven? Känner han igen dig?

Sigrun Jag är rädd att jag kan bli en chock för honom, ty han känner mig alltför väl. Han har hjälpt mig mycket, ty han var den ende som förstod mig.

Skärsliparen Det låter bra.

Sigrun Men varför gick hans hustru till dig?

Skärsliparen Hon var en förstörd men god flicka, som han tog hand om genom ett löfte han gav till en fängelsedomd, att ta hand om henne om han frivilligt tog på sig sitt straff. Men hon ville aldrig ha honom, då hon kände väl till hans rykte. "Hur kan jag väl någonsin kyssa någon som ätit människokött?" Du vet dilemmat. Men han var god mot henne, mera god än vad hon förtjänade, varför hon rymde och hittade mig, en vandrare skärslipare på vägarna, som kunde acceptera vem som helst. Det kunde hon också, bara inte en människoätare, så hon tog mig. Och hos mig stannade hon tills hon blev sjuk. Jag är rädd att det var jag som genom mina resor överförde smittan på henne.

Sigrun Hon lämnade dig för att inte smitta ner dig.

Skärsliparen Typiskt henne. Här kommer han nu. *(Sven kommer.)*

Sven Rut? Är det du?

Sigrun Nej, Sven, det är inte Rut. Det är jag.

Sven Men det är ju... Drömmer jag? Vad gör du här? Du är ju död!

Sigrun Hur vet du det?
 Sven Hela dagen har det diskuterats om hur den förskräckliga smittkoppsfarsoten angripit själva prästgården och lagt pastorskan i graven! Men du lever! Ätminstone säger mig detta min dröms vederhäftiga vittnesbörd.
 Sigrun Ja, Sven, jag lever. Det är Rut som ligger i kistan.
 Sven Hon är redan begravnen. Jag red dit för att få se Sigrun som lik en sista gång, men hon var redan jordfäst. De har bråttom med att bli av med smittobärande lik. Men du lever?
 Skärsliparen Sven, Rut lämnade även mig till sist. Hon hittade prästgården och dog där. Pastorn har hela tiden behandlat Sigrun skändligt, så hon ville bara dö. I stället dog Rut, så Sigrun kunde ta hennes plats och komma undan.
 Sven En märkvärdig saga är vad du berättar, men ibland kan verkligheten bli mera sagolik än sagorna. Då får jag säga välkommen, Sigrun Rhånge, till fattighuset Hånger, en fristad för bannlysta, utsatta, hemlösa, utkastade, föräldralösa, medellösa, tiggare och luffare. Vi har även barn här.
 Sigrun Vi får inte utsätta dem för smitta.
 Sven Du ser frisk ut, nu när du kommit ut från prästgården.
 Skärsliparen Tacka fan för det. Jag har gjort mitt och levererat henne. Jag vågar tro att hon äntligen kommit rätt, och jag har gett dig ersättning för Rut, Sven. Ta väl hand om henne så att hon stannar. (*går*)
 Sven Låt mig få känna på dig, så att jag kan fatta att du är äkta.
 Sigrun Du var min enda vän i Bohuslän, Sven, tills Lotta Hedman kom och räddade mig.
 Sven Vem är Lotta Hedman?
 Sigrun Det tar vi sedan. Du har träffat henne. Hon såg dina nordpolsfasor i en syn, och då lämnade du henne. Låt mig nu få krama dig. (*de omfamnas äntligen*) Du rörde mig aldrig av respekt för pastorns hustru.
 Sven Naturligtvis.
 Sigrun Du var den förste som väckte hans svartsjuka.
 Sven Men den siste som ville det.
 Sigrun Jag är här nu. Jag vill så gärna göra nytta. Vad kan jag göra?
 Sven Du kan hjälpa till på gården. Du kan hjälpa barnen. Men först måste vi få dig ren och smittsäker. Du ser frisk ut.
 Sigrun Det är för att jag kommit ut. Jag var alltid sjuk i prästgården.
 Sven Glöm det nu. Ditt nya liv börjar.
 Sigrun Jag kan inte glömma att jag är begravnen som lik. Ett nytt liv kan bara betyda osäkerhet och självlöshet.
 Sven Det var kanske det du behövde. Här är alla mer eller mindre fredlösa och särskilt jag.
 Sigrun Vi har mycket att göra, Sven. Det är krig ute i världen.
 Sven Jag vet. Men vi måste börja här hemma. Först när man sopat rent framför sin egen dörr kan man börja rehabilitera världen.
 Sigrun Visa mig vägen, Sven, du som redan lidit så länge.
 Sven Så länge man lyder under lidandet, Sigrun, har man en säker lärare.
 Sigrun Jag tror dig. (*De går in.*)

Akt III scen 1. Prästgården.

Lotta (*kommer in till prästen*) Jag har något att tala om för er.

Prästen Det verkar vara något viktigt, av er upphetsning att döma. Ni kommer väl bara inte för att säga upp er? Vi har varit så tacksamma för all er hjälp här sedan Sigruns bortgång. Jag hade aldrig klarat mig annars, och allt hade förfallit.

Lotta Jag vet. Det är därför jag stannat kvar så länge. Jag hade ännu något viktigt kvar här att göra. Och nu har det kommit.

Prästen Vad då?

Lotta Ett brev.

Prästen Än sen?

Lotta Ett brev från Sigrun.

Prästen (tar av sig glasögonen) Sansa sig, Lotta. Visserligen är ni synsk, och även om er synskhet skenat iväg med er ibland har ni ändå respekterats för era extraordinära talanger, men detta går för långt.

Lotta (räcker fram brevet) Här är brevet.

Prästen (tar emot brevet, skakande, sätter på sig glasögonen, läser, ser bedrövat upp mot Lotta igen) Hur i all sin dar hänger detta ihop. Ni har mycket att förklara, Lotta.

Lotta Det var en nödvändighet. Det var jag som övertalade henne till det. Hon hade dött här annars.

Prästen Men hon lever. Alltså dog hon inte. Och jag har utsatts för ett bedrägeri. Hur kan ni urskulda det?

Lotta Jag har stått i oavbruten kontakt med henne sedan hon lämnade oss. Hos Sven Elversson insjuknade hon omedelbart i smittkopporna, men hon överlevde det. Här hade hon dött.

Prästen Hur vet Lotta det?

Lotta Hon kunde inte andas här. Hon kunde inte leva här. Hon försmäktade här, för att ni kvävde henne med er svartsjuka. Ni lät ju till och med bevaka henne genom drängen, som hela tiden måste kontrollera att hon inte hade någon älskare hos sig. Ändå bedrog hon er aldrig, inte ens i tanken! Hon var den renaste jungfru hela tiden, men er orenhet i själen jagade bort henne!

Prästen Såja, Lotta, men nu är hon tydligen tillräckligt frisk och kapitulerar och ger mig fri lejd att hämta henne, om jag vill. (*läser högt*) "Lotta, du ska gå till Edvard och tala om allt för honom. Och bed honom att han kommer hit till Hånger och hämtar mig, om han anser mig värd att än en gång bli hans hustru." Alltså är hon fortfarande min och inte Sven Elverssons, som hon tydligen vill lämna, liksom hans första hustru lämnade honom. Vad hände med henne?

Lotta Det var henne du begravde som din hustru.

Prästen (chockad, hämtar sig med möda) Det blir värre och värre. Vilket nedrigt, infamt, hädiskt bedrägeri! Sakrament och jordbegängelse med gravsten och kyrkogård nesligt hånade! Hur kunde ni genomföra en så smutsig affär?

Lotta Det gällde hennes liv!

Prästen Men hon lever! Alltså gällde det inte hennes liv! Det gällde flykt och äktenskapsbrott och ingenting annat! Och vem har hon då kastat sig i armarna på om inte den där vanärade kannibalen! Var det också på er inrådan hon gav sig åt honom?

Lotta Nej, det var skärsliparen som förde henne dit.

Prästen Vilken skärslipare?

Lotta Gårdfarihandlaren som Svens hustru flydde till och fick smittan av. Han trodde sig böra ersätta Svens förlorade hustru med en ny.

Prästen (mulnar mer och mer) Det blir värre och värre. Detta är det oerhördaste bedrägeri jag någonsin hört talas om, och det är jag som utsatts för det! Men jag har rätt att hämta henne! Hon ger mig själv den rätten! Och jag skall göra det! Men inte idag. Det får vänta till i morgon. Meddela henne om det. Jag kommer i morgon och hämtar henne. Försvinn nu!

Lotta Ja, pastorn. Bara en sak till, pastorn. Ni har aldrig ägt henne och kommer aldrig att kunna göra det, ty ingen man kan äga en kvinnas själ. Han kan bara älska den, och det har ni aldrig gjort.

Prästen Tig, infama intrigmakerska! Ut! (*Lotta ut.*)

(*ensam*) Jag är nästan lika vanärad som Sven Elversson. Hon har rätt. Ett nytt liv här med henne är omöjligt. Vi måste flytta utomlands eller drunkna i vår vanära, som bygdefolket aldrig kommer att lämna oss i fred för. Hon väntar mig i morgon. Nåväl, jag far redan iväg och tar henne med överraskning, så kan jag bättre bedöma situationen. Ingen skall få döma dem utan att jag kommit till full klarhet om hennes verkliga sinnelag. (*bryter genast upp*)

Scen 2. Hånger, som i akt II scen 3.

En berså med en bänk där Sven sitter med en bok och Sigrun sitter och sticker.
Prästen smyger in och får syn på dem.

Prästen Detta är således den ödesmärkta Hångergården, där ett prästmord ägt rum och familjen förföljdes av självmord. Sven måste ha fått den billigt, och han hade inte kunnat göra bättre bruk av den. Allt verkar exemplariskt. Men vad gör de? Jag måste höra vad de säger.

Sven (läser Carl Snoilskys dikt) Till hemmet, till hemmet blott bar hans väg:

"Hur är det med Anna på torpet, säg?"

En mötande bonde på ensam led
Han sporde men kunde ej få besked.

Nu träder han inom sitt rå och rör,
Med handen på låset han hör och hör.
Han släpper det åter. Som barnet svag
Han står med arbetande anletsdrag.

En suck ut ur djupaste hjärtegrund,
I tretton år sparad för denna stund –
Och böjd över murknande fönsterpost
Med läpparna tinar han rutans frost.

Han ser, när det flämtar från spisens vrå,
Det målade skåpet med årtal på,
En fällbänk av furu, helt rätt och slätt,
Ett träsnitt på väggen – kung Karls porträtt.

Han ser i ett endaste ögonblick
Sin torftiga stuga i gammalt skick,
Allt återfinns, ända till bössans spik –
Men kvinnan vid väggen – vem är hon lik?

Är detta skön Anna? Från forna dar
Hon har sina ögon, de fagra, kvar;
Men eljest hur åldrad, hur tård och arm!
Nu bjuder hon barnet en vissnad barm.

Och mannen, som sitter och binder not,
Är fiskarens Jan med sin lama fot.
Då gråhårsmän rycktes till härens led,
Han skontes som krympling och slapp gå med.

Allt mattare skenet sig göt från spis,
Än vandrarna stod kvar som en bild av is.

I tretton års trældom hans tanke gick
Med frågor till hemmet – nu svar han fick.

Snart glimmar en gnista ej mer på håll.
Han lämnar i mörker sitt gamla tjäll.
Vart styrde han kosan? Du spörja får
Den nordan, som yrde igen hans spår.

Om morgonen tidigt, är sägen sann,
Den fattiga Anna förvånad fann
En påse med slantar vid låset fäst,
På botten en daler – en sällsynt gäst!

Prästen Varför läser han en sådan dikt just nu? Vad vill han säga med det? Vill försynen därmed ge mig en vink? Jag förstår ingenting av detta.

Sven Egentligen är det synd att en sån här vacker afton sitta nerböjd över en bok. Vi borde stilla samtala i stället.

Sigrun Jag har gjort det, Sven.

Sven Vad har du gjort?

Sigrun Det som du bett mig om ända sedan jag kom hit.

Sven Har du meddelat Edvard?

Sigrun Ja. Han kommer och hämtar mig i morgon.

Sven (behärskar sig) Jag hoppas du är glad, Sigrun.

Sigrun Det är mindre viktigt än att du själv är glad, Sven. Är du det?

Sven (anstränger sig att dölja sina verkliga känslor) Naturligtvis är jag glad. Det är ju vad du alltid har velat ända sedan du kom hit. Jag har lidit med dig i dina samvetskval för att du övergav Edvard. Du har bara längtat tillbaka hela tiden, och det är bara din ohälsa som hindrat dig. Jag har aldrig hindrat dig.

Sigrun Du har alltid varit ädel och god och självuppoffrande, och din hövskhet mot mig har alltid varit fullständigt utan vank om dock något distansierad. Ändå, Sven, är det något i all din älskvärdhet som aldrig varit riktigt övertygande.

Sven Jag har vinnlagt mig om att aldrig brista i min respekt för dig. För mig har du alltid varit pastorns hustru, och jag har helgat ert äktenskap då det aldrig egentligen brutits. Därför har jag också sett det som vår skyldighet att berätta sanningen för pastorn.

Sigrun Och naturligtvis skall jag återvända till honom. Det är ofrånkomligt och självklart.

Sven Det betyder att detta är vår sista afton tillsammans.

Sigrun Det är inte bara Snoilsky du läser, Sven. Du läser också Bjarne Torarensen.

Sven (alarmerad) Hur vet du det?

Sigrun Sven, den diktboken ligger på ditt nattduksbord med ett bokmärke i vid en dikt som är så tummad, att du måste läsa den om och om igen, nästan i stället för en aftonbön.

Sven Din präst gjorde det omöjligt för mig att gå i kyrkan, Sigrun. Fastän lutherska kyrkan förkastat bannlysningssystemet blev jag i realiteten bannlyst där i kyrkan av din pastor när han utpekade mig inför hela församlingen. En sådan kyrka kan jag aldrig mer ha någon del i. Är det då fel av mig att läsa vackra innerliga dikter i stället för aftonbön?

Sigrun Det är bara *en* dikt, Sven. Och den dikten heter 'Sången till Sigrun'.

Sven Du har spionerat på mig.

Sigrun Sven, du har varit så hemlighetsfull hela tiden i din fullständigt konsekventa artighet och älskvärdhet mot mig att jag måste ana oanade djup i din

själ som du höll dolda. Jag kunde inte trampa in och brutalt gå rakt på sak och ställa dig mot väggen. Vi hade viktigare saker att göra, som att ta hand om barnen, undervisa dem, vårda de sjuka och hjälpa de levande döda tillbaka till livet. Men när jag städade ditt rum, och boken alltid låg där kunde jag inte låta bli att se vad det var och att det låg ett bokmärke i den som alltid låg kvar på samma ställe fastän det var rubbat varje morgon.

Sven Du har utforskat min hemlighet. Jag har redan förlorat en hustru, Sigrun. Fastän hon inte ville ha mig lyckades jag dra upp henne ur förfallets träsk och med min kärlek göra henne till en god och kärleksfull hustru som till och med utvecklades till en god lärarinna åt barnen. Vad som fick henne att smälta och bli god var den skola jag byggde som brändes ner för att jag var den jag var. Men ändå lämnade hon mig, för hon trodde att jag inte älskade henne. Men jag har svårt för att blotta min kärlek, hur äkta och överväldigande den än är, då jag blivit så hopplöst brännmärkt av människorna. Du var alltid prästens hustru. Hur kunde jag väl ens tänka på att blotta mina känslor då?

Prästen (avsidet) Han älskar henne! Människoätaren vågar älska henne!

Sigrun Desto äktare framstår din kärlek för mig, Sven, för att du begravt den så omsorgsfullt. Läs dikten för mig. Jag vill höra den.

Sven Sigrun, det är inte lämpligt. Din man skall ju hämta dig.

Sigrun Jag ser allting klart nu, Sven. Du har alltid haft den boken och den dikten hos dig. Rut lämnade dig inte för att hon inte älskade dig. Hon lämnade dig för att hon älskade dig, när hon insåg att du älskade en annan. Även hon måste ha upptäckt din bok och din hemlighet. Ert äktenskap var aldrig ett kärleksäktenskap. Du tog hand om henne för att hålla en diskutabel överenskommelse med hennes far. Hon var medveten om detta hela tiden, och när hon upptäckte vem du verkligen älskade ville hon inte stå i vägen. I stället sökte hon sig till mig och lyckades genom ödets outrannsakliga vägar föra mig till dig.

Sven Sigrun, du vet inte vad du säger!

Sigrun Läs dikten, Sven. Var ärlig mot dig själv. Här är boken.

Sven Jag kan den utantill, Sigrun.

Prästen (avsidet) Detta är för mycket.

Sigrun Jag har också lärt mig den utantill.

Sven (börjar stapplande) Tro aldrig att din bortgång kunde ändra något
av min kärlek, att din död var något hinder
för att jag till tidens ände ändå skulle dyrka dig.

Allt är omöjligt och allt kan omöjliggöras,
utom kärleken som inte ens kan tystas genom döden.

Sigrun (faller in) Får ej sommarsolen även glaciärerna att smälta,
kysse inte åter liv i all naturen av den ljuva våren
efter midnattstidens onda frysta mörkers evighet?

Är döden ej en skälm om den kan tro att den alls existerar?

Sven Du var allt för mig och är det alltjämt
fastän säkerheten är total i att jag aldrig mer
kan nå dig, röra dig, få se dig eller höra dig,
men ändå kan jag känna dig och att du lever.

Sigrun Endast sinnligheten mellan oss har dött
men ersatts av en djupare samhörighet
som inga världsliga förgängligheter
någonsin kan röra, påverka, besudla eller hindra.

Sven Sigrun, du skulle ha lämnat mig i fred.

Sigrun Dina känslor var mina egna. Du var alltid den enda som förstod mig, och din vänskaps integritet var alltid utan den ringaste fläck eller spricka. Din själ, Sven, vad du än har gjort, var alltid den renaste av alla.

Prästen (för sig) Detta är outhärdligt.

Sven Det hjälper oss inte, Sigrun. Du måste tillbaka till prästen, om han vill det.

Sigrun Jag vet. Och jag har åtminstone aldrig bedragit honom.

Sven Det är kanske det som räddar oss.

Sigrun Vi kan aldrig förlora kontakten, Sven, vad som än händer.

Sven Jag är rädd för det.

Sigrun För vad?

Sven För vad som kan hända.

Sigrun Prästen lämnar mig i fred om han bara får mig härifrån.

Prästen Det här går inte. De vågar älska varandra. Hon vågar älska en kannibal, och själv är hon bedragerska som vågat överge mig och få mig att jordfästa en annan i hennes namn bara för att hon skulle få en bannlyst människoätare till älskare.

Sven Det är inte det jag är rädd för.

Sigrun Utan vad?

Sven Han kommer aldrig att kunna förlåta vare sig dig eller mig.

Prästen Var så säker på det! Ni har bedragit mig!

Sigrun Han måste. Han är inte orättvis.

Sven Var det rättvist av honom att utpeka mig i kyrkan? Har han någonsin tagit det tillbaka? Präster tar aldrig någonting tillbaka då de för sitt kalls skull måste göra anspråk på ofelbarhet.

Sigrun Jag skall försona honom med dig och få honom att ta det tillbaka.

Prästen Din kannibal! Ingenting kan släta över det faktum att du var där i polarvintern med de övriga och förtärde en kristen människas kött!

Sigrun Du var ju inte ens medveten om vad du gjorde.

Sven Vad menar du?

Sigrun Du låg ju i feber och var tidvis medvetslös och kan inte ens ha vetat vad de andra gjorde, ännu mindre påverkat det.

Sven Jag var en av dem. Jag var medansvarig för vad de gjorde.

Sigrun Du minns ju inte ens att du gjorde det. Om du åt människokött kan det ha varit för att de tvingade i dig det för att du skulle överleva.

Sven Det hjälps inte. Jag kan inte separera mig från dem. Vi var alla solidariska med varandra och hade aldrig gjort något sådant om inte en av oss hade skurit halsen av sig.

Sigrun Han var alltså självmördare?

Sven Han stod inte ut längre men visste samtidigt att hans död kunde rädda oss. Han uppmanade oss till det. Han visste att han ändå redan var döende.

Sigrun Och om ni inte gjort det hade ni alla dött.

Sven Ja.

Sigrun Det var en extrem nödsituation som ingen utomstående har rätt att ens försöka bedöma moraliskt.

Sven Det hjälps inte. Hänt har hänt. Historien är ett faktum.

Sigrun (suckar) Det börjar mörkna. Vi ser inte längre här, varken du att läsa eller jag att sticka.

Sven Gå in du. Du har mycket att förbereda.

Sigrun Ja. (reser sig och går in)

Sven Och skulle jag förlora denna ängel, som ödet skickat i min väg som mitt livs enda tröst, bara för att hon är så självuppoftande och god att den ed hon en gång svurit en svartsjukt destruktiv make för hennes samvete väger tyngre som plikt än hennes rätt till det liv och den kärlek livet erbjuder henne som tröst efter en lång och mörk natts färd genom döden? Och om han slår ihjäl henne för hennes flykt till livet? Var finns det någon rättvisa i allt detta? (reser sig och börjar gå försjunken i tankar)

Prästen Nu kan jag slå ihjäl honom. Det är vad han förtjänar för att ha stulit hennes hjärta. Jag kan gå fri. Ingen har sett mig, och jag har aldrig varit här. I morgon

kan jag hämta min hustru och behandla henne efter förtjänst. Jag kan hålla henne torterad hemma för resten av livet och förlänga hennes livs plåga så länge som möjligt i en oändligt långt utdragen ständig långsam tortyr, tills hon dör ihjälpt och befriar mig från min svartsjuka. Är det värt det? Nej. Jag är ju ändå präst. Min främsta plikt är att försvara livet, människovärdet och alla andliga värderingar. Gå i frid, Sven Elversson, och fortsätt ditt behjärtansvärda barmhärtighetsverk. Jag skall aldrig mer förfölja dig, och min hustru gör större nytta här än hemma, där hon bara snabbt skulle försmäktas och dö. Lotta Hedman hade rätt. Nu förstår jag din poesis mening, Carl Snoilsky. Tack för tipset. *(Sven har gått. Prästen går fram till bänken, tar upp den kvarglömda Snoilskyboken, funderar, tar fram en skinnpung, försäkras sig om att den innehåller pengar, lägger den på rätt ställe i boken, och lägger boken tillbaka på bänken.)*

Tack, poesi, för en högre uppenbarelse än vad någon religiös tro kan åvägabringa. Jag måste ge dig rätt, Sven. Din kärleksdikt ger ett högre genljud i universum än alla världens frommaste böner.

(avlägsnar sig.)

Akt IV scen 1. Ombord på en fiskebåt.

Sjöman 1 Vad är det som flyter där borta?
2 Det ser ut som en boj.
1 Den är för liten.
2 Men den guppar.
1 Herre Gud, det är ju en människa!
2 Vi måste rädda honom! Joel! Hjälp till här!
Ung-Joel Vad är det?
2 En människa flyter där ute! Vi måste undsätta honom!
Ung-Joel Där är visst en till. *(pekar)*
1 Javisst! Och inte bara en!
2 Men varför rör de inte på sig?
1 De har kanske slocknat. Det var ju ett sjöslag här utanför Skagen alldeles nyligen.
Joel Du menar att det kan vara överlevande från sjunkna fartyg?
1 Jag ser fler och fler hela tiden.
2 Ja, de är hur många som helst, men frågan är om de ens är levande.
1 Du har rätt. De verkar medvetlösa allihop.
Joel De har korkbälten allihop.
2 Därför hålls de uppe. Annars hade de sjunkit.
1 Menar du att de är döda?
2 Den där är utan ögon.
Joel Det är måsarna! Det är måsarna! De sliter ut ögonen på dem!
1 Lugna dig, Joel. De kanske lever trots allt.
2 Nej, inte en enda lever, hur mycket de än guppar.
Joel Det är måsarna! Det är måsarna!
1 Se hur den där ligger och rullar med huvudet. Han är fullständigt redlös.
2 Det är bara ett lik, Amos. Vi håller på att färdas in i ett hav av flytande lik.
1 Det är kriget.
Joel Nej, det är måsarna! Det är måsarna!
2 Lugna dig, Joel! Många krigsfartyg gick under i slaget. Alla som kunde hoppade över bord i korkbälten men frös ihjäl i vattnet, som efter 'Titanic'.
Joel Men måsarna sliter ut ögonen på dem! Det är inte rättvist! Det är likplundring och likskändning!
2 Han är upprörd.

1 Men han har rätt. Det minsta vi kan göra är att skjuta ner måsarna. Vi kanske träffar några.

2 Hämta några bössor. (1 gör så.)

1 Här, Joel! Skjut ner måsarna!

Joel (tar genast ett gevär och skjuter vilt omkring sig ut mot havet) Här och här och här! Här får ni, era likskändare! Lämna de döda i fred!

2 Han är helt från sina sinnen.

1 Hans bror var den där människoätaren, du vet.

2 Jo, jag minns. En gräslig historia.

1 Han har alltid haft lik på hjärnan sen dess.

Joel Förbannade mördare! (skjuter) Likskändare! (skjuter) Människoätare! (skjuter och skjuter och skjuter)

2 Han är desperat.

1 Det räcker, Joel. Du träffar ju inte måsarna ändå.

Joel Men de äter upp deras ögon! De får inte äta upp deras ögon! De blir ju alldeles ihåliga i skallen!

2 Få ner honom under däck.

Styrman (kommer in) Vad är det för att hav vi har kommit till? Varifrån kommer alla de simmande liken?

2 De simmar inte. De bara flyter och guppar.

1 De hålls flytande av sina korkbälten.

Styrman Men de finns ju överallt! De omringar oss! De är ju inte hundra utan tusen och blir bara fler hela tiden!

2 Det kan finnas tio tusen där ute.

Styrman Och alla flyter de in till Bohuslän! Vi kan inte bärga så många lik och begrava dem.

1 De kanske flyter ut till havs igen och sjunker.

2 Nej, de sjunker inte. De har korkbälten.

Styrman Detta är förfärligt. Jag står inte ut.

1 Vi kan inte fiska här, styrman. Vi får bara lik i näten.

2 Det är bäst vi vänder om hem.

Joel Skjut ner dem! Skjut ner dem! De stjälar deras ögon! (skjuter)

2 (till styrman) Det är måsarna. De plockar ut ögonen på liken.

Styrman (chockad) Få ner Joel under däck. Vi vänder hem genast. Vi kan inte riskera att någon blir galen och slänger sig över bord.

(Ett skri hörs och ett plask.)

2 Jag är rädd att det redan har hänt.

Styrman (ropar) Full fart bakåt! Vi stannar inte här och fiskar ett ögonblick längre! Kom, Joel. Jakten är avslutad.

Joel (helt ifrån sig) Det är måsarna! Det är måsarna!

1 Kom nu, Joel. (De tar hand om honom och för honom under däck. Styrman stannar kvar vid relingen, blickar förtoivlat ut mot havet och suckar.)

Scen 2. En annan fiskebåt.

Sven Jag ville se det med egna ögon.

Olaus Det är inte roligt att fiska nu för tiden, Sven.

Sven Men än så länge går det ju bra. Makrillen går till som vanligt.

Corfitzson Ja, det börjar alltid bra, och man får lysande förhoppningar inför dagens skörd, och så kommer det något annat tungt i näten...

Olaus Nu är det färdigt.

Sven Hala in!

(De halar in.)

Olaus Där ser du, Sven. Nu är fisket förstört. Och det är bara det första liket. Det kommer alltid fler.
Sven Hala in! Det är ju ändå mycket makrill i nätet också! Liken kan vi ta hem och begrava.
Olaus Nej, det kan vi inte, Sven.
Sven Varför inte det?
Olaus De är för många.
Sven Hittills har vi bara två.
Olaus (ropar en order) Släng likena över bord! Vi vänder hemåt!
Sven (ställer sig till motvärn) Nej, Olaus. De lik havet anförtror oss skall vi begrava. Fortsätt fisket.
Olaus Vi får ingen fiskelycka med lik i lasten.
Sven Vi får ingen lycka alls om vi skrotar de döda.
Olaus Vi måste skrota de döda!
Sven Nej!
Corfitzson Du Olaus, den här är sjöofficer och engelsman.
Olaus Än sen!
Corfitzson Han kan ha varit viktig. Han har brev kvar i uniformsfickan.
Olaus (suckar) Du får som du vill, Sven. Vi fiskar lite till och tar hand om liken.
Sven Bravo, Olaus. Det är det enda anständiga.
Olaus Fan också, att du alltid ska lyckas vända allt till det bättre!

Akt V scen 1. Jordfästningen på kyrkogården.
Alla är församlade.

Prästen Detta är inte någon vanlig begravning. Vi är samlade här idag för att ta farväl av några för oss fullständigt okända främlingar, utlänningar som förts till oss av krigets vågor för att finna en fristad här. Men det hade de aldrig fått om det inte varit för Sven Elversson här. Ja, Sven, än en gång måste jag utpeka dig, men var inte orolig, ty denna gången är det ej för att märka dig utan för att upprätta dig. Om inte Sven Elversson varit hade dessa döda lämnats i ofridens hav att ruttna i vågorna och ätas av måsarna, glömda i ofrid för evigt. Dock har en av dem identifierats genom papper han bar på sig, och därigenom har en sällsam hemlighet uppenbarats. Denna engelska sjöofficer bar i sin bröstficka ett halvskrivet brev, som han måste ha arbetat på när döden kom som en överraskning. Jag har brevet här och har fått det översatt. Låt mig få läsa det. (tar fram brevet) "Det sägs att vi i morgon skall få ett slag, och jag ber dig, kära Mary, att du går till Springfields i Handley Park och säger dem ett ord om deras fosterson. För han var inte med om det onda som vi andra begick. Han låg i feber. Vi trodde redan han var död, och ingen tänkte på honom. När han sedan levde upp igen inbillade vi honom att han varit med för att han inte skulle vittna mot oss. Detta skriver jag för att få frid, när jag nu skall..." Där är brevet avbrutet. Det är din upprättelse, Sven Elversson, ett dokumentärt bevis påträffat hos en man som man kan säga att du räddat till det eviga livet. Ingenting som vi under årens lopp brännmärkt dig för, förtalat dig för, mobbat dig för eller tillvitat dig har varit sant. Du har varit oskyldigast av alla och gjort mest gott i bygden av alla.
Sven (reser sig, tagen) Detta är för mycket, Edvard. Under extrema motgångar har jag icke mer än försökt göra det bästa av saken. Det är allt, och det ämnar jag fortsätta med, och mer än så kan ingen begära av någon av oss. Även du, präst, har efter betydande motgångar funnit denna enkla bas att stå på och har åter genom gott arbete lyckats göra dig till bygdens mest avhållna själasörjare. Vi kan alla göra något gott hur ond världen än är, som vi här har lyckats göra något litet gott för några döda

för att lura kriget på dess omänskliga föda. Det minsta goda vi kan göra är bättre än allt ont i världen, och därmed kan vi i det lilla steg för steg kanske någon gång komma till rätta med orättvisorna och missförhållandena i världen. Även efter detta pågående världskrig, som översvämmat våra stränder med tiotusentals förfärliga främmande lik, som den värsta skräckhemsökelse som någonsin drabbat Bohusläns fiskare, måste följa en fred, och då har vi mycket att städa upp i världen. Det goda arbetet får aldrig förtröttnas. Vi kommer alltid att ha sjuka att vårda, gamla att besöka, barn att undervisa och döda att begrava. Det är ett evighetsarbete, och vi har fått livet till skänks för att sköta det och därmed uppehålla det och hjälpa det. Mer kan jag inte säga. Tack för din upprättelse, Edvard, men jag håller ändå på min solidaritet med mina kamrater, som visserligen inte visste vad de gjorde men som tvingades därtill av omständigheter som var värre än kriget. Förlåt mig, och förlåt dem. Det var allt. Låt oss nu efter detta tacksamt fortsätta med vårt arbete.

Prästen Jag kunde inte ha sagt det bättre själv, Sven. Gå i frid, alla. Vi har här gjort en god gärning idag, ty ingen gärning kan vara bättre än en god gärning mot en död, ty han kan aldrig tacka dig. Gå i frid.

(Alla skingras.)

Athen 30.3.2007